

BÜRKÜT

Türk Dünyası Dergisi

BÜRKÜT

Journal of Turkish World

www.burkutdergisi.com

Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 15.05.2026

Makale Kabul Tarihi: 01.06.2026

Özçelik, F. (2026). Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Gerede Halkevi: kuruluşu ve ilk yılı. *Bürküt Türk Dünyası Dergisi*, 5(1), 46-65. <https://doi.org/10.....>

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE GEREDE HALKEVİ: KURULUŞU VE İLK YILI

Doç. Dr. Fatih ÖZÇELİK

Düzce Üniversitesi fatihozcelik@duzce.edu.tr ORCID

Öz

Gerede Halkevi, Cumhuriyet Dönemi'nin taşradaki önemli kültür kurumlarından biri olarak 1935 yılında faaliyetlerine başlamıştır. Halkevleri, Cumhuriyet ideolojisinin halka benimsetilmesi, toplumsal modernleşmenin yaygınlaştırılması ve kültürel hayatın canlandırılması amacıyla önemli görevler üstlenmiştir. Gerede Halkevi de kuruluşunun ilk yılında temsil, spor, köycülük, sosyal yardım, halk dersaneleri ve yayın faaliyetleriyle dikkat çekici çalışmalar yürütmüştür. Makale, arşiv belgeleri ve süreli yayınlar ışığında hazırlanan tarihsel inceleme yöntemi çerçevesinde ele alınmıştır. Araştırmada başta Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi belgeleri olmak üzere dönemin gazete haberleri ve ilgili literatürden yararlanılmıştır. Elde edilen bulgular, Gerede Halkevinin kısa süre içerisinde bölgenin sosyal ve kültürel hayatında etkin bir kurum hâline geldiğini göstermiştir. Özellikle konferanslar, tiyatro gösterileri, köy gezileri ve sosyal yardım faaliyetleri aracılığıyla halk ile Cumhuriyet ideolojisi arasında güçlü bağlar kurulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet, halkevi, Cumhuriyet Halk Fırkası, Gerede, Gerede Halkevi.

THE ESTABLISHMENT AND FIRST YEAR OF GEREDE PEOPLE'S HOUSE DURING THE EARLY REPUBLICAN PERIOD

Abstract

The Gerede People's House, established in 1935, was one of the significant cultural institutions of the early Republican period at the provincial level. As part of the nationwide People's House movement, it contributed to the dissemination of Republican principles, social modernization, and cultural development among local communities. During its first year, the institution organized various activities in theatre, sports, rural affairs, social aid, public education, and publishing. This study is based on a historical examination of archival documents, contemporary newspapers, and relevant literature, with particular emphasis on records from the Presidential Republican Archives of Türkiye. The findings reveal that the Gerede People's House quickly became an influential center of social and cultural life in the region. Through conferences, theatrical performances, village visits, educational programs,

Bürküt Türk Dünyası Dergisi, 5(1), 2026, 46-65, TÜRKİYE

and charitable initiatives, it strengthened public engagement while promoting the values and reforms of the Republic among different segments of society.

Keywords: Republic, people's house, Republican People's Party, Gerede, Gerede People's House.

Ø. Giriş

Türkiye Cumhuriyeti'nin temel hedeflerinden biri, modern ve çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmaktır. Bu hedefin gerçekleştirilebilmesi için güçlü ve işlevsel kurumların oluşturulması büyük önem taşımıştır. Mustafa Kemal Atatürk'e göre çağdaşlaşmanın temel yolu, Cumhuriyet ilkelerinin toplum tarafından benimsenmesi ve günlük yaşamın bir parçası hâline gelmesiyle mümkün olmuştur. Bu doğrultuda kurulan Halkevleri, Cumhuriyet Dönemi'nin önemli kültürel ve toplumsal kurumları arasında yer almıştır. Atatürk'ün isteği doğrultusunda 19 Şubat 1932 tarihinden itibaren açılmaya başlayan Halkevleri, kısa süre içerisinde ülkenin birçok bölgesine yayılarak geniş bir teşkilatlanma göstermiştir (Özsarı, 2009, s. 7). Atatürk, "En kuvvetli ders araçlarına ve yetişkin öğretmen ordularına sahip olmak yeterli değildir. Halkı yetiştirmek, bir kitle haline getirmek gerekliydi, bunu Halkevi yapacaktır." sözleriyle Halkevlerinin kuruluş amacını ortaya koymuştur. Atatürk, gerçekleştirilen inkıpların toplum tarafından benimsenmesi ve uzun süre devamlılığının sağlanabilmesi açısından bu tür kurumların halk eğitimi üzerindeki etkisinin büyük önem taşıdığını düşünmüştür (Tunç, 2018, s. 2).

Halkevleri, Atatürk'ün yönlendirmeleri doğrultusunda sosyal, kültürel, eğitim, ekonomik ve siyasal alanlarda yürüttükleri faaliyetlerle toplum üzerinde çok yönlü etkiler meydana getirmiş ve bu alanlarda önemli başarılar elde etmiştir (Zeyrek, 2006, s. 85). Cumhuriyet Dönemi'nin önemli kültürel atılımlarından biri olarak ortaya çıkan Halkevleri, Cumhuriyet ilkelerinin toplumun geniş kesimlerine ulaştırılmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Bunun yanında tarih, edebiyat, güzel sanatlar ve folklor alanlarında gerçekleştirilen çalışmaların yayımlanması sayesinde millî kültürel değerlerin korunmasına ve gelecek kuşaklara aktarılmasına da önemli katkılar sağlamıştır (Arıkan, 2008, s. 261).

Cumhuriyet Halk Fırkası'nın üçüncü büyük kongresi, 10-18 Mayıs 1931 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Cumhuriyet ilkelerinin toplumun bütün kesimlerine benimsetilmesi ve yeni bir toplumsal düzen oluşturulması amacıyla faaliyet göstermesi planlanan Halkevleri, kongrenin 17 Mayıs 1931 tarihli oturumunda gündeme alınmıştır. Yapılan görüşmelerin ardından Halkevlerinin kurulmasına ilişkin teklif oy birliğiyle kabul edilmiştir (Özsarı, 2009, s. 15). Yapılan oylamanın ardından Halkevleri talimatnamesini hazırlamak amacıyla bir komisyon oluşturulmasına karar verilmiştir. Çalışmalarına kısa süre içerisinde başlayan komisyon, farklı ülkelerde faaliyet gösteren gençlik ve kültür kuruluşlarını da inceleyerek kapsamlı değerlendirmelerde bulunmuştur (Toksoy, 2007, s. 147). Parti tüzüğünde "siyasi, eğitim ve millî kültür yuvası" olarak tanımlanan Halkevlerine ait talimatname ise yaklaşık dokuz aylık bir hazırlık sürecinin sonunda tamamlanmıştır (Cumhuriyet Halk Partisi, 1948, s. 25). Yapılan hazırlıkların ardından gerekli şartları taşıyan 14 Halkevinin, 19 Şubat 1932 Cuma günü saat 15.00'te açılması kararlaştırılmıştır. Bu halkevleri: Afyon, Ankara, Aydın, Bolu,¹ Bursa,

¹ Bolu Halkevi'nin açılış hazırlıkları devam ettiği sırada, açılış törenine Bolu Milletvekili Cevat Abbas Gürer Bey'in de katılacağı öğrenilmiştir. Ancak etkili kar yağışı nedeniyle Bolu Dağı yolunun yaklaşık üç gün ulaşımına kapanması sebebiyle Cevat Abbas Bey 19 Şubat Cuma günü Bolu'ya ulaşamamıştır. Bu nedenle açılış töreni planlanan tarihte gerçekleştirilememiş ve bir hafta ertelenerek 26 Şubat 1932 Cuma günü yapılmıştır (Özçelik, 2018, s. 60).

Çanakkale, Denizli, Diyarbakır, Eskişehir, İstanbul (Eminönü), İzmir, Konya, Malatya ve Samsun Halkevleri idi (Cumhuriyet Gazetesi, 16 Şubat 1932).

1932 tarihli Halkevleri Talimatnamesi'nin birinci maddesinde Halkevleri, “kalplerinde ve dimağlarında memleket sevgisini mukaddes kılan ve ileri yürüten yüksek bir heyecan halinde duyanlar için toplanma ve çalışma yeri” şeklinde tanımlanmıştır. Aynı maddede Halkevlerinin yalnızca Cumhuriyet Halk Partisi üyelerine değil, partiye kayıtlı olmayan bütün vatandaşlara da açık olduğu özellikle belirtilmiştir (Cumhuriyet Halk Partisi [CHP], 1932, s. 5). Bu durum, Halkevlerinin yalnızca siyasi bir kurum olarak değil, toplumun farklı kesimlerini ortak bir kültür ve eğitim anlayışı etrafında bir araya getirmeyi hedefleyen yaygın bir halk eğitim merkezi olarak düşünüldüğünü göstermektedir.

Halkevlerinin üstlenmiş olduğu bu geniş kapsamlı görevin yerine getirilebilmesi amacıyla kurum bünyesinde dokuz ayrı şube oluşturulmuştur. Böylece vatandaşların ilgi, yetenek ve ihtiyaçlarına uygun alanlarda faaliyet göstermeleri hedeflenmiştir. Talimatnamede yer alan bu şubeler; Dil-Tarih-Edebiyat, Güzel Sanatlar, Temsil, Spor, Sosyal Yardım, Halk Dershaneleri ve Kurslar, Kitapsaray ve Yayın, Köycülük ile Müze ve Sergi şubeleri olarak belirlenmiştir (CHP Halkevleri, 1940, s. 3). Bu şubeler aracılığıyla hem Cumhuriyet ideolojisinin halka benimsetilmesi hem de toplumun kültürel seviyesinin yükseltilmesi amaçlanmıştır. Özellikle dil, tarih ve edebiyat alanlarında yürütülen faaliyetlerle milli bilinç güçlendirilmeye çalışılmış, temsil ve güzel sanatlar şubeleriyle kültürel faaliyetler yaygınlaştırılmış, halk dershaneleri ve kurslar vasıtasıyla da yetişkin eğitimi desteklenmiştir. Köycülük şubeleri ise köy ile şehir arasında kültürel bağ kurulmasına yönelik çalışmalar yürütmüştür.

Talimatname hükümlerine göre bir yerde Halkevi açılabilmesi için en az üç şubeyi oluşturabilecek sayıda üyeye sahip olunması gerekli görülmüştür. İlk aşamada açılmayan diğer şubelerin ise ilerleyen süreçte yeterli üye sayısına ulaşılması hâlinde faaliyete geçirilmesi öngörülmüştür. Bunun yanında Halkevi binalarının belirli fiziki şartları taşıması da zorunlu tutulmuştur. Buna göre binalarda en az 200 kişilik bir salon, bir kütüphane, çalışma odaları ve açık hava jimnastiğine uygun bir bahçenin bulunması istenmiştir. Ayrıca bina içerisindeki araç ve gereçlerin kullanışlı ve ekonomik bir şekilde düzenlenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Kurumun sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için ise en az bir memur ve bir hizmetlinin maaşını karşılayabilecek düzeyde bütçenin oluşturulması ve diğer zorunlu giderlerin düzenli biçimde temin edilmesi şart koşulmuştur (Halkevleri, 1963, s. 10).

Halkevleri, kuruluşlarının ardından kısa süre içerisinde ülke genelinde hızlı bir yayılma göstermiştir. 24 Haziran 1932 tarihinde 20 yeni Halkevinin daha açılmasıyla birlikte sayı 34'e yükselmiştir. Sonraki yıllarda bu artış devam etmiş, 1933 yılında 55'e, 1934'te 80'e, 1935'te 103'e, 1936'da 136'ya, 1937'de 167'ye, 1938'de 210'a ve 1939 yılında ise 373'e ulaşmıştır. Sayılardaki bu hızlı artış, Cumhuriyet yönetiminin halk eğitimi ve kültürel dönüşüm politikalarına verdiği önemi göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Halkevleri aracılığıyla yalnızca şehir merkezlerinde değil, Anadolu'nun farklı bölgelerinde de Cumhuriyet ideolojisinin yaygınlaştırılması hedeflenmiştir.

Ancak bazı yerleşim yerlerinde nüfusun yetersiz olması ya da gerekli fiziki ve ekonomik şartların sağlanamaması nedeniyle Halkevi açılması mümkün olmamıştır. Bu nedenle Halkevlerinin daha küçük ölçekli bir modeli niteliğinde olan Halkodalarının kurulmasına karar verilmiştir (Özsarı, 2009, s. 16-17). Halkodaları, Halkevlerine benzer şekilde kültürel ve eğitsel faaliyetler yürütmüş, özellikle küçük yerleşim merkezlerinde Cumhuriyet politikalarının halka

ulaştırılmasında önemli görevler üstlenmiştir. Bu doğrultuda 1939 yılında 20 maddeden oluşan bir Halkodaları Talimatnamesi hazırlanmıştır (CHP Halkodaları Talimatnamesi, 1939, s. 8).

Halkodaları da kısa süre içerisinde yaygınlaşmış ve 1940 yılında açılan 141 Halkodası ilerleyen yıllarda büyük bir artış göstermiştir. Halkevlerinin kapatıldığı 1951 yılına gelindiğinde Halkodalarının sayısı 4.322'ye ulaşmıştır (Yeşilkaya, 1999, s. 79). Bu durum, Halkevleri ve Halkodalarının Cumhuriyet Dönemi'nde halk eğitimi, kültürel gelişim ve toplumsal dönüşüm süreçlerinde ne derece önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmanın amacı, Gerede Halkevinin kuruluş sürecini ve özellikle açıldığı ilk yıldaki faaliyetlerini ortaya koymaktır. Cumhuriyet'in kültürel modernleşme politikalarının taşradaki yansımalarından biri olan Halkevleri, buldukları bölgelerde yalnızca kültürel değil sosyal, eğitsel ve sportif faaliyetlerin de merkezinde yer almıştır. Gerede Halkevi de kısa süre içerisinde konferanslar, temsil faaliyetleri, spor müsabakaları, köy gezileri ve sosyal yardım çalışmalarıyla dikkat çekici bir faaliyet alanı oluşturmuştur. Çalışmada, Halkevinin ilk yılındaki faaliyetleri değerlendirilirken dönemin toplumsal yapısı ile Cumhuriyet ideolojisinin taşraya aktarılma süreci birlikte ele alınmıştır. Başta Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi belgeleri olmak üzere dönemin basını ve ilgili literatürden faydalanılmıştır. Gerede Halkevinin yerel halk üzerindeki etkisi değerlendirilmeye çalışılmıştır. Böylece erken Cumhuriyet Dönemi'nde Halkevlerinin taşradaki işlevine dair somut bir örnek ortaya konulması amaçlanmıştır.

1. Gerede Halkevinin Açılması ile İlgili Talepler ve Yazışmalar

Halkevlerinin Türkiye genelinde yaygınlaştırılması sürecinde Bolu vilayetine bağlı kazalarda da halkevi açılması yönünde çeşitli girişimlerde bulunulmuştur. Bu süreçte Göynük, Mudurnu ve Akçakoca gibi kazalarda yerel Cumhuriyet Halk Partisi teşkilatlarının merkeze müracaat ettiği ve bu taleplerin 1935 yılında olumlu karşılandığı görülmektedir. Ayrıca söz konusu kazalarda daha önce gençlik birliklerinin faaliyet göstermesi ve halkevlerinin bazı şubelerine benzer teşkilatların mevcut olması, halkevi açılmasına uygun bir zemin hazırlamıştır (Bolu, 14 Şubat 1935, s. 2).

Mudurnu, Göynük ve Akçakoca Halkevlerinin açılışı için gerekli izin başvuruları erken tarihlerde yapılırken, aynı başvuru süreci içerisinde bulunan Gerede Halkevi bu konuda biraz geç kalmıştı. Ancak Gerede Halkevinin de diğer üç halkeviyle birlikte aynı gün açılabilmesi için girişimlerde bulunulmuştur. Bu doğrultuda Bolu Vilayet İdare Heyeti Başkanı Emin Yerlikaya tarafından CHF Genel Sekreteri Recep Peker'e gönderilen 6 Şubat 1935 tarihli yazıda, daha önce Mudurnu, Göynük ve Akçakoca kazalarının 19 Şubat 1935 tarihinde açılması planlanan halkevleri arasına dâhil edilmesinin talep edildiği belirtilmiştir. Yerlikaya, 5 Şubat 1935 tarihinde Gerede Kaza İdare Heyeti Başkanlığından aldığı yazıda ise Gerede'de de bir halkevi açılması yönünde talepte bulunulduğunu ifade etmiştir. Bunun üzerine Bolu Vilayet İdare Heyeti'nin aynı gün gerçekleştirilen toplantısında konu görüşülmüş ve Gerede kazasının bu talebi uygun bulunmuştur. Yapılan değerlendirme sonucunda Gerede kaza merkezinde halkevi açılmasının faydalı ve yerinde olacağına karar verilerek durumun acele şekilde merkeze bildirilmesi kararlaştırılmıştır. Yerlikaya, yazısında Gerede teşkilatının halkevi açılması konusunda diğer kazalara göre biraz gecikmiş olduğunu belirtmiş ve bu durumu, "Gerede kaza teşkilatımız her ne kadar halkevi açılması dileğinde biraz gecikmiş ise de" sözleriyle ifade etmiştir. Buna rağmen Gerede halkının ve gençlerinin partiye bağlı olduğunu vurgulayan Yerlikaya, halkevinin açılmasının "bunların coşkun isteklerini yerine getirmek ve çalışmalarına bir kat daha hız vermek için" gerekli olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Gerede'de halkevi açılmasının "her hususta muvafık

ve faydalı" olduğunu ifade ederek, ilçenin de Mudurnu, Göynük ve Akçakoca ile birlikte 19 Şubat 1935 tarihinde açılacak halkevleri arasına dâhil edilmesini talep etmiştir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi [BCA], Fon Kodu: 490-1-0-0/953-692-1,90).

Cumhuriyet Halk Partisi Bolu İl İdare Heyeti Başkanı Emin Yerlikaya, 6 Şubat 1935 tarihli ve 34 sayılı yazısına ek olarak gönderdiği müracaatta, Gerede'de halkevi açılması hâlinde daha şimdiden beş şubede faaliyet gösterecek yaklaşık iki yüz kişinin mevcut bulunduğu Gerede Fırka Reisliği tarafından bildirildiğini ifade etmiştir. Yerlikaya, Gerede teşkilatının halkevi açılması yönündeki talebini merkeze ileterek bu isteğin onaylanmasını talep etmiş, ayrıca 19 Şubat 1935 tarihinde açılması planlanan halkevleri arasına Gerede'nin de dâhil edilmesini istemiştir. Bunun yanında Gerede Fırkası'nın bu yöndeki talebinin yerinde olduğunu belirterek, Gerede Halkevinin açılması yönündeki isteğini bir kez daha yinelemiştir (BCA, 490-1-0-0/953-692-1,92).

Gerede halkının ve Cumhuriyet Halk Fırkası Bolu İl İdare Heyeti'nin halkevi açılması yönündeki taleplerinin olumlu değerlendirilmesi üzerine, Cumhuriyet Halk Fırkası Genel Sekreterliği tarafından Bolu Valiliğine bir yazı gönderilmiştir. Recep Peker imzasıyla gönderilen yazıda, mahallî teşkilatın arzı ve isteği doğrultusunda Gerede'de bir halkevi açılmasına karar verildiği bildirilmiştir. Yazıda ayrıca, diğer halkevlerinde olduğu gibi Gerede Halkevinin de valiliğin himaye ve desteği altında faaliyetlerini sürdüreceği belirtilmiştir. Böylece Gerede'de halkevi açılması yönündeki yerel talepler olumlu karşılanmış ve ilçede resmî olarak halkevi kurulmasına karar verilmiştir (BCA, 490-1-0-0/953-692-1,90). Cumhuriyet Halk Fırkası Genel Sekreterliği, 13 Şubat 1935 tarihinde Cumhuriyet Halk Fırkası Bolu İl İdare Heyeti Başkanlığına da bir yazı göndermiştir. Recep Peker imzasını taşıyan yazıda, Gerede'de halkevi açılması yönündeki talebin uygun görüldüğü belirtilmiştir. Yazıda, "Dileğiniz üzerine icap eden şartlara haiz olduğu halde Gerede'de bir halkevi açılması münasiptir" ifadelerine yer verilmiş ve Gerede'nin halkevi açılması için gerekli şartları taşıdığı vurgulanmıştır. Ayrıca halkevlerinin kuruluş yıl dönümü dolayısıyla düzenlenecek merasim programı içerisinde Gerede Halkevinin de açılması istenmiş, bu sebeple açılış hazırlıklarına derhâl başlanması talep edilmiştir (BCA, 490-1-0-0/953-692-1,89).

Halkevlerinin kuruluşunun üçüncü yıl dönümüne denk gelen 1935 yılının Şubat ayında, Türkiye genelinde mevcut 80 halkevine ek olarak, aralarında Gerede'nin de bulunduğu 23 yeni halkevi daha açılmıştır (Çeçen, 1990, s. 147). Bu kapsamda Bolu vilayetine bağlı Gerede, Göynük, Mudurnu ve Akçakoca kazalarında da halkevlerinin açılış merasimleri gerçekleştirilmiştir. Gerede Halkevinin açılış töreni ise 22 Şubat 1935 Cuma günü saat 14.00'te yapılmıştır. Yerel basına yansıyan bilgilere göre söz konusu açılış törenleri, memurların ve halkın geniş katılımı ile büyük bir ilgi ve istek içerisinde gerçekleştirilmiştir. Açılış merasimlerine vilayet umumi meclisi üyeleri de katılmış, bazı üyeler kendi seçim bölgelerine giderek törenlerde hazır bulunmuştur (Bolu, 28 Şubat 1935, s. 1).

Gerede Halkevinin açılış süreci, Cumhuriyet Dönemi'nde halkevlerinin taşrada yaygınlaştırılmasına yönelik kültür politikalarının Bolu vilayetindeki yansımalarından biri olmuştur. Her ne kadar Gerede'de halkevi açılması konusunda diğer kazalara göre daha geç harekete geçilmiş olsa da yerel teşkilatın, halkın ve özellikle gençlerin yoğun isteği kısa sürede merkez teşkilatına iletilmiş ve bu talepler olumlu karşılanmıştır. Cumhuriyet Halk Fırkası Bolu İl İdare Heyeti ile Cumhuriyet Halk Fırkası Genel Sekreterliği arasında gerçekleştirilen yazışmalar,

Gerede’de bir halkevi açılmasının yalnızca idari bir mesele olarak değil, aynı zamanda kültürel ve toplumsal gelişimi destekleyecek önemli bir adım olarak değerlendirildiğini göstermektedir.

2. Gerede Halkevinin Açılış Töreni ve Yapılan Konuşmalar

Bolu vilayetine bağlı Gerede, Göynük, Mudurnu ve Akçakoca kazalarında 22 Şubat 1935 yılında açılan halkevleri için geniş katılımlı merasimler gerçekleştirilmiştir. Açılış programlarında yapılan konuşmalarda halkevlerinin halkı kültürel faaliyetler etrafında bir araya getirecek önemli kurumlar olduğu ifade edilmiştir (BCA, 490-1-0-0/953-692-1,71). Türkiye Cumhuriyeti arşiv belgeleri, Gerede Halkevinin açılış törenine dair önemli bilgiler sunmaktadır. Açılış günü gerçekleştirilen program, törende yapılan konuşmalar ve halkevlerinin amaçlarına yönelik değerlendirmeler belgelerde ayrıntılı şekilde yer almıştır. Ayrıca açılış töreninin çeşitli anlarının fotoğraflandığı ve törene ait görüntülerin kayıt altına alındığı da görülmektedir (BCA, 490-1-0-0/971-756-1,30-41). Böylece Gerede Halkevinin kuruluş süreci, açılış atmosferi ve törende yaşanan gelişmeler arşiv kaynakları aracılığıyla açık biçimde takip edilebilmektedir.

Gerede Halkevi Başkanlığı tarafından Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğine gönderilen 3 Mart tarihli evrakta, halkevinin açılış merasiminde gerçekleştirilen program ayrıntılı şekilde belirtilmiştir. Program kapsamında öncelikle İstiklal Marşı’nın bütün halk tarafından topluca söylendiği ifade edilmiştir. Ardından Cumhuriyet yemininin birinci kısmı birkaç kişi tarafından okunmuş, ikinci kısmı ise halkın toplu katılımıyla söylenmiştir. Böylece açılış töreninde Cumhuriyet’e bağlılık ve birlik duygusunun ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Açılış programında halkevlerinin kuruluş amacı ve Cumhuriyet’in kültürel hedefleri üzerine çeşitli konuşmalar da yapılmıştır. Bu kapsamda halkevinin açılış nutku Gerede Kaymakamı İbrahim Sayın tarafından gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Ziya Gökalp Mektebi Başmuallimi Şadi Varlık tarafından Behçet Kemal Çağlar’ın “Açılırken” adlı şiiri okunmuştur. Belediye Başkanı İhsan Yalçın ise halkevleri talimatnamesi hakkında açıklamalarda bulunarak halkı bilgilendirmiştir. Programın devamında Şadi Varlık tarafından, halkevlerinde görev alacak kişiler adına maksada uygun bir hitabe gerçekleştirilmiş ve halkevlerinin üstleneceği kültürel görevler vurgulanmıştır (BCA, 490-1-0-0/971-756-1,32).

Gerede Halkevinin açılış töreninde yapılan en dikkat çekici konuşmalardan biri, Gerede Kaymakamı İbrahim Sayın tarafından gerçekleştirilen açılış nutku olmuştur. Kaymakam İbrahim Sayın konuşmasında, halkevlerinin Cumhuriyet rejiminin kültürel ve toplumsal hedefleri doğrultusunda önemli bir görev üstlendiğini vurgulamıştır. Konuşmada, Gerede Halkevinin yalnızca bir kültür kurumu değil, aynı zamanda halkın bilgi seviyesini yükseltecek ve yurttaşları ortak bir ülkü etrafında birleştirecek bir merkez olarak değerlendirildiği görülmektedir. Ayrıca halkevlerinin faaliyetlerinde toplumun bütün kesimlerinin görev alması gerektiği özellikle ifade edilmiştir. Kaymakam İbrahim Sayın konuşmasına, “Bugünkü 22 Şubat tarihi halkevleri kurumunun 3. yıl dönümüdür. Bu mutlu günü kutlular, hepinizi selamlarım” sözleriyle başlamıştır. Ardından halkevlerinin “verimli kültür ocağı ve bilgi kaynağı” olduğunu ifade ederek Gerede Halkevinin de aynı gün içerisinde açıldığını belirtmiştir. Halkevlerinin “yurt için, yurttaş için istekle candan gönülden çalışmağı buyurduğunu” dile getiren Sayın, Cumhuriyet idaresine uygun bireyler yetiştirmenin önemine dikkat çekmiştir. Konuşmasının devamında öğretmen, memur, tüccar ve esnaf olmak üzere toplumun bütün kesimlerinin bu görev içerisinde yer alması gerektiğini vurgulamış ve herkesin “yurt borcu” anlayışıyla çalışmasının önemini belirtmiştir. Kaymakam İbrahim Sayın konuşmasını, “Büyük Türk ulusu ve onun Atatürk’ü yaşasın.

Cumhuriyetimiz ve onu çeviren eller yaşasın” sözleriyle tamamlamıştır (BCA, 490-1-0-0/971-756-1,33).

Açılış programında, Gerede Kaymakamı İbrahim Sayın'ın konuşmasından sonra, Behçet Kemal Çağlar'ın ilk olarak Ankara Halkevinin açılışı için kaleme aldığı ve sonraki yıllarda diğer halkevlerinin açılışlarında da okunmaya devam edilen “Açılırken” adlı şiir (Benli, 2001, s. 225), Ziya Gökalp Mektebi Başmuallimi Şadi Varlık tarafından okunmuştur (BCA, 490-1-0-0/971-756-1,32).

Açılırken

*Her elde var bir kalem, bir pergel, balyoz sapı:
On dört milyon emekle yapılıyor bu yapı.
Ne gösteriş ne taklit ne özeniş inkılap
Neler yapmadın ey Türk; bu büyük işi de yap.
Türk insanlık uğruna akın eden
Türkün medeniyeti, insanı insan eden.
Türkün güneşleriyle dünya ufku aşardı,
Türk olmasa tarihe yazılacak ne vardı?
Ey dünya yine bizden ders alacaksın yarın...
Sesini duyuyoruz derinden ataların:
Bugün sizden hoşnuduz ey Gazi nesilleri
Medeniyet safında en yüksek en ileri,
Bu çetin parolayı tekrarladıkça sizler,
Geçmiş asırlar gibi saygı ve sevgi gizler
Gelecek asırlarda büyük Türk milletine
Türk olana mukadder aynı vazife yine
İnsanîyet örneği, medeniyet rehberi,
Yolunuz açık olsun ey Gazi nesilleri...
Bu sözü tutmayanı Türk genci yolsuz sayar;
Kanımıza güvenin bekleyin ey atalar.
Ey dünya Türkün ölmez ruhunu öğren tanı,
Baştan başa yapılp bu yeni Türk vatani
İmrenecektir bize yeryüzünde dört bucak;
Türkeli gibi olmak darbimesel olacak
Türkün yalnız cesaret değil asıl hassası
Medeniyet aşkıyla bir: Türkün Türk olması
Nemiz eksik eskiden? Damarda var aynı kan.
Kafada aynı şuur, gönülde aynı iman,
İçteki ve dıştaki zincirleri kırmışız.
Biz varız diye bütün cihana haykırmışız
O günde şom ağızlar nemiz var ki diyordu:
Yokluk içinde nasıl yaptık imandan ordu;
En mücehhez muntazam orduyu halkeden biz,
Bugün de başka şeyler yaratmayı biliriz:
Arkadaş geri durma uzaktan çatma kaş,
İmanına azmine işte bir mihenk taşı:
Var mısın çık meydana, kendini burada göster
Türk gencinin hızını bütün bir yurda göster.
Bunu yurt zaten bilir; öğrensin bütün cihan,
Dünyanın en kudretli kanıdır sendeki kan.
Bugün emanet diye kalbimize konanlar,
Bulacaklar buldular en sarsılmaz temeli,
Birleşince bu yerde Türk eli Türk emeli.
Bin Bir gecenin bu anda bir ağızdan sesi bu:
Bugün doğan güneşin olmayacak gurubu.
Hedefi gösterecek, yayılım verecek:
Bizlere bulut feyzi, şimşek hızı verecek*

*Halkevleri bugünden büyük yola girecek:
Ne geride kalacak ne yolda duracağız;
O bizi yürütecek, biz onu saracağız.
Gayeye varacağız.
Gayeye varacağız....*

Behçet Kemal Çağlar'ın "Açılırken" adlı şiiri, görüldüğü üzere Cumhuriyet ideolojisinin halkevleri aracılığıyla topluma aktarılmasını amaçlayan güçlü bir söylem taşımaktadır. Şiirde Türk milletinin tarihsel gücü, ortak ülküsü ve medeniyet kurucu rolü ön plana çıkarılmış, Cumhuriyet'in inşa etmeye çalıştığı yeni toplum anlayışı edebî bir dille ifade edilmiştir. Özellikle "On dört milyon emekle yapılıyor bu yapı" ve "Halkevleri bugünden büyük yola girecek" dizeleri, halkevlerinin yalnızca bir kültür kurumu değil, aynı zamanda Cumhuriyet'in modernleşme projesinin önemli bir parçası olarak görüldüğünü göstermektedir. Şiirde gençliğe önemli bir görev yüklenmiş, Türk gençliğinin çalışkanlık, fedakârlık ve vatan sevgisiyle Cumhuriyet'i ileriye taşıyacağı vurgulanmıştır. Ayrıca "Ne geride kalacak ne yolda duracağız" ve "Gayeye varacağız" ifadeleriyle Cumhuriyet'in hedeflerine ulaşma konusunda kararlılık ve toplumsal birlik düşüncesi ön plana çıkarılmıştır. Bu yönüyle şiir, halkevlerinin açılış törenlerinde okunarak hem halkta heyecan oluşturmaya hem de Cumhuriyet'in kültürel ve ideolojik hedeflerini geniş kitlelere benimsetmeye amaçlayan sembolik metinlerden biri olmuştur.

Gerede Halkevinin açılış töreninde yapılan konuşmalar içerisinde en kapsamlı ve ayrıntılı konuşmalardan biri, Gerede Belediye Başkanı İhsan Yalçın tarafından gerçekleştirilmiştir (BCA, 490-1-0-0/971-756-1,32). Yalçın, konuşmasında Cumhuriyet inkılapları, halkevlerinin kuruluş amacı ve Türkiye'nin modernleşme süreci hakkında halkı ayrıntılı biçimde bilgilendirmiştir. Özellikle Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde yürüttüğü dönüşüm hareketlerine değinen Yalçın, Cumhuriyet yönetiminin "Şirin yurdumuzu her yönden çok derin, sarsılmaz sağlam temeller üzerine kurup yükseltmekte" olduğunu ifade etmiştir. Konuşmasında Kurtuluş Savaşı sonrasında gerçekleştirilen siyasal ve toplumsal değişimlerin Türk milletini çağdaşlaşma yolunda ileriye taşıdığını vurgulamış, Türk milletinin artık "Dünyanın en barış seven, saygıdeğer, ulu bir ulus" olarak tanındığını belirtmiştir. İhsan Yalçın ayrıca Cumhuriyet inkılaplarıyla birlikte eski düzeni temsil eden birçok kurum ve uygulamanın ortadan kaldırıldığını ifade etmiştir. Bu kapsamda derebeylik düzeninin, tekkelerin, medreselerin, fes ve sarık gibi geleneksel unsurların geçmişte kaldığını belirterek bunların artık "Tarih kitaplarında okunan müze salonlarına konulan acayip şeylerden" ibaret olduğunu söylemiştir. Bunun yanında Türkiye'nin her alanda ilerleme kaydettiğini dile getiren Yalçın, bayındırlık ve medeniyet alanlarında önemli başarılar elde edildiğini vurgulamıştır. Ancak ulaşılan seviyenin yeterli olmadığını da belirterek Cumhuriyet'in yükselme hedeflerinin devam ettiğini ifade etmiş ve Türk milletinin "Çok derin ve çok geniş zor işlerin tam bağına ve can damarına büyük cesaretle basıp ezmek" suretiyle ilerlemeye devam edeceğini belirtmiştir (BCA, 490-1-0-0/971-756-1,35).

Konuşmasının devamında İhsan Yalçın, Cumhuriyet yönetimiyle birlikte Türkiye'nin her alanda önemli bir dönüşüm yaşadığını ifade etmiştir. Yalçın, "Her alanda bizi bağlayan bağlardan kurtulduk" sözleriyle Cumhuriyet inkılaplarının toplumsal ve siyasal hayatta meydana getirdiği değişimi vurgulamış, bayındırlık ve medeniyet alanlarında önemli başarılar elde edildiğini belirtmiştir. Ancak ulaşılan seviyenin yeterli olmadığını da dile getirerek, "Bugün ulaştığımız alan, üzerinde bulunduğumuz Atatürk yolunun daha başlama yeridir" ifadeleriyle Cumhuriyet'in modernleşme hedeflerinin devam ettiğini söylemiştir. İhsan Yalçın ayrıca Cumhuriyet Halk Fırkası'nın temel amacının Türk milletini her alanda yükseltmek olduğunu ifade etmiş ve Mustafa Kemal Atatürk'ün "Milletimizin seviyesini muasır medeniyet seviyesinin

üstüne çıkaracağız” sözünü hatırlatarak Cumhuriyet'in çağdaşlaşma hedeflerine dikkat çekmiştir. Bunun yanında yalnızca devletin çalışmasının yeterli olmayacağını belirten Yalçın, toplumun bütün kesimlerinin birlik ve beraberlik içerisinde çalışması gerektiğini dile getirmiştir. Bu doğrultuda *“Parolamız birlik, beraberlik olacaktır”* sözleriyle toplumsal dayanışmanın önemini vurgulamıştır (BCA, 490-1-0-0/971-756-1,36).

İhsan Yalçın, Avrupa'daki kültür kurumlarından örnekler vererek halkın eğitimine ve kültürel gelişimine verilen önemi anlatmıştır. Almanya'daki benzer kurumların sayısının oldukça fazla olduğunu belirten Yalçın, Çekoslovakya ve İtalya'daki kültürel teşkilatlanmaları örnek göstererek Türkiye'de halkevlerinin de benzer bir görevi üstlenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu doğrultuda kahvehane kültürünün terk edilmesi gerektiğini savunan Yalçın, halkevlerini *“yurdumuzda yegâne kültür kurumu”* olarak nitelendirmiş ve bu kurumlarda çalışmanın *“millî namus, millî şeref, millî varlık ve insanlık borcu”* olduğunu dile getirmiştir. İhsan Yalçın ayrıca Cumhuriyet inkılaplarının toplumun bütün kesimlerine benimsetilmesi gerektiğini vurgulamış ve *“Adam sende, oluruna bırak düşüncesi lakaytlık en büyük millî ihanettir”* sözleriyle toplumsal kayıtsızlığı eleştirmiştir. Bunun yanında eski medrese ve tekke anlayışının izlerinin tamamen ortadan kaldırılması gerektiğini ifade ederek, Cumhuriyet ve inkılap esaslarını toplumun bütün fikir dünyasına yerleştirmenin önemine dikkat çekmiştir. Bu amaç doğrultusunda *halkevlerini “bu mukaddes ateşi her gün alevlendirecek kurum”* olarak tanımlamış ve halkevlerinde çalışmayı bir görev ve sorumluluk olarak değerlendirmiştir (BCA, 490-1-0-0/971-756-1,36-37).

Konuşmasının bu kısmında İhsan Yalçın, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın temel hedefinin cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, devletçilik, laiklik ve inkılapçılık ilkelerine bağlı vatandaşlar yetiştirmek olduğunu ifade etmiştir. Yalçın, bu ilkeler doğrultusunda yetişecek bireylerin Türk milletini tarihindeki *“en yüksek, en şerefli mevkiine”* ulaştıracağına inandığını belirtmiş ve halkevlerini bu amaç uğrunda çalışacak yurttaşların *“toplanma ve birleşme, çalışma yerleri”* olarak tanımlamıştır. İhsan Yalçın ayrıca Türk İnkılabı'nın başarısının ortak ülkü etrafında birleşen insanların dayanışmasından kaynaklandığını vurgulamış, Türk toplumunun *“bir düşünen, bir duyan, aynı fikir ve duygularıyla müşterek maksada doğru yürüyen bir cemiyet”* olması gerektiğini ifade etmiştir. Bu doğrultuda halkevlerinin yalnızca parti mensuplarına değil, *“fırkaya kayıtlı olan ve olmayan bütün vatandaşlara açık”* olduğunu belirtmiştir. Konuşmasının sonunda ise halkevlerinde görev almanın maddi bir karşılık beklenmeden yerine getirilecek bir yurt görevi olduğunu söylemiş ve burada çalışacak vatandaşların en büyük kazancının manevî haz ve memleket hizmeti olacağını dile getirmiştir (BCA, 490-1-0-0/971-756-1,38).

Konuşmasının son kısmında İhsan Yalçın, halkevlerini Cumhuriyet'in kültürel ve toplumsal dönüşümünü sağlayacak en önemli kurumlar arasında göstermiştir. Yalçın, *“İstiklâl bayrağı direk parçası üzerinde değil; yenilemiş kafalar, değişmiş ahlâklar, yeni güneşlerin aydınlattığı vicdanlar üzerinde durur”* sözleriyle Cumhuriyet'in kalıcılığının ancak düşünce ve ahlâk bakımından yenilenmiş bireylerle mümkün olacağını ifade etmiştir. Bu doğrultuda halkevlerini, Türk milletini *“bir tek yeni kafa, bir tek yeni ahlâk ve bir tek vicdan hâlinde büyük amaca doğru yürütecek”* kurumlar olarak değerlendirmiştir. Ayrıca halkevlerini *“cemiyet bozguncularının, mütereddilerin, cesaretsizlerin yüzlerine hakikatin sert şamarının indirileceği Türk ve kültür yuvası”* şeklinde tanımlayarak, bu kurumların Cumhuriyet ideolojisinin korunması ve yaygınlaştırılması açısından taşıdığı öneme dikkat çekmiştir. İhsan Yalçın konuşmasında ayrıca dönemin Başbakanı İsmet İnönü'nün halkevlerinin yıl dönümünde yaptığı konuşmaya da atıfta bulunmuştur. İnönü'nün *“Bir memleketin emniyeti için başlıca vasıta, esaslı vasıta ve bir tek vasıta evlatlarının vatanperverliği ve fedakârlığıdır”* sözlerini aktaran Yalçın, gerçek

vatanperverliğin yalnızca sözle değil, memleket yararına gerçekleştirilecek ortak çalışmalarla ortaya konulabileceğini belirtmiştir. Bu nedenle memur, muallim, tüccar ve esnaf olmak üzere toplumun bütün kesimlerini halkevlerinde görev almaya çağırmış ve Gerede Halkevinin ilçeyi “büyük bir imtihanın karşısında” bıraktığını ifade etmiştir. Konuşmasını ise halkevlerine gereken ilginin gösterilmesi hâlinde başarıya ulaşılacağına olan inancını dile getirerek “Mutlak muvaffak olacağız” sözleriyle tamamlamıştır (BCA, 490-1-0-0/971-756-1,39).

Açılış programının ilerleyen bölümünde Ziya Gökalp Mektebi Başmuallimi Şadi Varlık, halkevlerinde görev alacak kişiler adına bir hitabede bulunmuştur. Varlık konuşmasında Türk milletinin sahip olduğu ulusal duygunun tarih boyunca çeşitli baskılar ve yanlış uygulamalarla zayıflatılmaya çalışıldığını ifade etmiş, buna rağmen Türk milletinin özündeki millî karakterin ve manevi gücün korunabildiğini vurgulamıştır. Özellikle “Okul açmadılar, çünkü biliyorlardı ki okul ulusal duygu güneşinin en parlak bir yer gök kıranıdır” sözleriyle eğitimin ve kültürel gelişimin önemine dikkat çekmiştir. Bunun yanında geçmiş dönemlerde Türk köylüsünün bilinçli şekilde cehalet içerisinde bırakıldığını, toplum içerisinde ayrışmalar oluşturulmaya çalışıldığını ve Türk gençliğinin millî değerlerden uzaklaştırılmak istendiğini ifade etmiştir. Şadi Varlık ayrıca bütün bu olumsuzluklara rağmen Türk milletinin özündeki millî cevherin kaybolmadığını dile getirmiştir. Konuşmasında Türk milletinin manevi gücünü “Türk’ün içi Türk anasının yüreği gibi tertemizdi” sözleriyle tanımlamış ve Cumhuriyet yönetiminin bu millî ruhu yeniden canlandırdığını belirtmiştir. Bu doğrultuda halkevlerini de Cumhuriyet’in kültürel ve millî hedeflerini koruyacak kurumlar olarak değerlendirmiştir. Özellikle “İşte halkevleri bu oruncağın bekçisidir” sözleriyle halkevlerinin Türk milletinin manevi ve kültürel değerlerini yaşatacak merkezler olduğunu ifade etmiştir. Bunun yanında halkevlerinin yalnızca eğitim verilen yerler değil, aynı zamanda toplumsal dayanışmayı güçlendiren ve millî birlik düşüncesini canlı tutan kurumlar olduğunu da vurgulamıştır. Konuşmasının sonunda ise halkevlerini doğruluk, güzellik ve iyilik düşüncelerinin halka ulaştırılacağı bir kültür ocağı olarak tanımlamış ve bütün vatandaşları bu kurumların etrafında birleşmeye çağırmıştır (BCA, 490-1-0-0/971-756-1,34).

3. İki Müsamere: “Beyaz Kahraman” ve “Zafer Yıldızları

Gerede Halkevinin açılışının gerçekleştirildiği günün akşamında belediye sahnesinde “Beyaz Kahraman” ve “Zafer Yıldızları” adlı iki ayrı müsamere temsil edilmiştir. Açılış programının gece bölümünü oluşturan bu temsiller aracılığıyla, Cumhuriyet’in kültürel ve ideolojik hedeflerinin halka sanat yoluyla aktarılması amaçlanmıştır (BCA, 490-1-0-0/971-756-1,32). Halkevlerinin kuruluş anlayışı doğrultusunda sahnelenen bu müsamere gösterileri, yalnızca bir eğlence faaliyeti olarak değil, aynı zamanda vatandaşlık bilinci, millî birlik ve Cumhuriyet ideolojisini güçlendirmeye yönelik kültürel faaliyetler olarak değerlendirilmelidir. Özellikle seçilen piyeslerin içerikleri incelendiğinde, Türk milletinin modernleşmesi, fedakârlık, millî bilinç ve çağdaşlaşma düşüncelerinin ön plana çıkarıldığı görülmektedir.

Bu müsamere gösterileri arasında yer alan Aka Gündüz’ün “Beyaz Kahraman” adlı eseri, Cumhuriyet Dönemi’nin millîyetçi ve modernleşmeci kültür anlayışını yansıtan önemli piyeslerden biri olmuştur. 1932 yılında kaleme alınan eser, geleceğin Türkiye’sini konu edinmekte ve Türk milletinin bilim, teknoloji ve medeniyet alanlarında dünya milletleri arasında öncü bir konuma yükselişini işlemektedir. Temsilde Türklerin çeşitli teknolojik buluşlara imza

attığı, hastalıklara çare bulduğu ve diğer milletlerin Türk icatlarından yararlanmak için yarıştığı bir gelecek tasviri yapılmıştır².

“Beyaz Kahraman” temsilinde Cumhuriyet’in oluşturmak istediği “yeni vatandaş” anlayışı dikkat çekmektedir. Eserde yalnızca askerî başarı değil, bilimsel gelişme ve teknolojik ilerleme de vatan hizmetinin bir parçası olarak ele alınmıştır. Özellikle ömür uzatan bir serum bulan Türk profesörün, kendi hayatını hiçe sayarak millet yararını ön planda tutması, bireyin kişisel çıkarlarından çok vatan ve millet için çalışması gerektiği düşüncesini yansıtmaktadır. Bu yönüyle temsil, Cumhuriyet Dönemi'nde vatandaşlara verilmek istenen fedakârlık, çalışma azmi ve toplumsal sorumluluk anlayışını sahneye taşımıştır. Piyeste kullanılan karakter isimleri ve teknolojik ürün adları da Türk milliyetçiliğinin kültürel yansımaları açısından dikkat çekicidir. Türkoğlu Dayan, Olcay, Ünal ve Varol gibi isimlerin yanı sıra “Oğuz” ve “Ali Turan” gibi telefon markaları, eserin Türk kimliği ve tarih bilinci etrafında şekillendiğini göstermektedir. Bunun yanında temsilde Türk tarihinin çok eski ve köklü bir geçmişe sahip olduğu vurgulanmış, Türk milletinin geçmişten gelen gücü sayesinde modern dünyada yeniden öncü bir konuma ulaşacağı düşüncesi işlenmiştir (Varnalı, 2008, s. 134).

Gerede Halkevinin açılış gecesinde sahnelenen bir diğer müsamere ise Mehmet Faruk Gürtunca tarafından kaleme alınan “Zafer Yıldızları” adlı piyes olmuştur (BCA, 490-1-0-0/971-756-1,32). Eserde Millî Mücadele süreci, Birinci İnönü Savaşı'ndan başlayarak İkinci İnönü Savaşı, Sakarya Meydan Muharebesi, 26 Ağustos Başkomutanlık Meydan Muharebesi, Bursa ve İzmir'in kurtuluşu ile Cumhuriyet'in ilanına kadar kronolojik bir sıra içerisinde ele alınmıştır³. Böylece piyeste Türk milletinin bağımsızlık mücadelesi, aşama aşama ilerleyen bir “zafer” anlatısı çerçevesinde seyircilere aktarılmıştır.

“Zafer Yıldızları” temsilinde yalnızca savaş sahneleri değil, Cumhuriyet sonrasında topluma benimsetilmek istenen değerler de ön plana çıkarılmıştır. Özellikle Mustafa Kemal Atatürk sevgisi, millî birlik düşüncesi, vatan toprağına bağlılık ve Cumhuriyet inkılaplarının toplumsal hayattaki yansımaları eğitici bir bakış açısıyla işlenmiştir. Temsilde düzenli orduya geçiş süreci ve Millî Mücadele'nin başarıyla sonuçlanması, Türk milletinin ortak fedakârlığı ve dayanışmasıyla ilişkilendirilmiştir. Piyeste ele alınan savaşların toplum hafızasında taşıdığı önem özellikle vurgulanmış, Millî Mücadele'nin Türk milletinin bağımsızlık iradesinin en güçlü göstergelerinden biri olduğu düşüncesi işlenmiştir (Yeşilçimen, 2025, s. 27, 33, 107).

Gerede Halkevinin açılış gecesinde sahnelenen müsamere eserleri, halkevlerinin kültürel faaliyetler yoluyla toplumsal dönüşüm oluşturma amacını açık biçimde ortaya koymaktadır. “Beyaz Kahraman” adlı piyeste Türk milletinin bilim ve teknoloji alanındaki ilerleyişi işlenirken, “Zafer Yıldızları” temsilinde Millî Mücadele ve Cumhuriyet'in kuruluş süreci ön plana çıkarılmıştır. Böylece Gerede halkına hem geçmişin bağımsızlık mücadelesi hem de geleceğin çağdaş Türkiye hedefi aynı sahne üzerinden aktarılmıştır. Bu durum, Gerede Halkevinin açılışının yalnızca yerel bir kültür etkinliği olmadığını, aynı zamanda Cumhuriyet'in millî bilinç oluşturma politikalarının taşradaki önemli uygulamalarından biri olduğunu göstermektedir.

² Bk. (Gündüz, 1932).

³ Bk. (Gürtunca, 1936).

4. Gerede Halkevinin İlk Yılı

4.1. Teşkilatlanma

Gerede Halkevi, 22 Şubat 1935 tarihinde gerçekleştirilen açılış töreninin ardından ilk günlerini teşkilat yapısını oluşturma çalışmalarıyla geçirmiştir. Halkevinin idare heyeti, ilçenin farklı meslek gruplarından ve eğitilmiş kesimlerinden seçilen isimlerden meydana gelmiştir. Halkevi başkanlığına İbrahim Saraçoğlu getirilirken, idare heyetinde doktor Memduh Türkan, Ziya Gökalp Mektebi Başöğretmeni Şadi Varlık, Emri Serter, Orman Fen Mühendis Muavini Mustafa Kepekçioğlu, Mahkeme Zabıt Kâtibi Latif Utku ve Misak-ı Milli Mektebi öğretmeni Mustafa Tolon yer almıştır (BCA, 490-1-0-0/971-756-1,31). İdare heyetinde öğretmen, doktor, mühendis yardımcısı ve adliye görevlisi gibi farklı mesleklerden kişilerin bulunması, Gerede Halkevinin yalnızca kültürel faaliyet yürüten bir kurum değil, aynı zamanda ilçenin eğitilmiş ve etkili kesimlerini bir araya getiren toplumsal bir merkez olarak yapılandırıldığını göstermektedir.

Gerede Halkevinin ilk faaliyet dönemine ilişkin önemli bilgiler, 7 Mart 1935 tarihinde Cumhuriyet Halk Fırkası Genel Sekreterliğine gönderilen belgede yer almaktadır. Belgede, halkevinin açılışından sonraki ilk günlerde yürütülen teşkilatlanma faaliyetleri ve hazırlık çalışmaları hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Bu kapsamda şubelerin oluşturulması ve teşkilat yapısının genişletilmesi amacıyla yoğun bir çalışma yürütüldüğü, halkevinin faaliyet alanlarını belirleyecek bir mesai programının hazırlanmaya başlandığı ifade edilmiştir. Bunun yanında 1936 yılı Haziran ayına kadar geçerli olmak üzere on beş aylık bir bütçe hazırlandığı ancak bütçenin uygulanacak faaliyet programına göre şekillendirilmesinin uygun görüldüğü aktarılmıştır (BCA, 490-1-0-0/971-756-1,30).

4.2. Şube Faaliyetleri

Gerede Halkevi, ilk açıldığında Ssoyal Yardım, Halk Dershaneleri ve Kurslar, Spor, Güzel Sanatlar ile Temsil şubeleri olmak üzere beş şube ile faaliyetlerine başlamıştır (BCA, 490-1-0-0/971-756-1,31). Yıl sonuna doğru halkevinin teşkilat yapısı genişletilmiş ve şube sayısı sekize yükselmiştir. Bu süreçte Kütüphane ve Neşriyat Şubesi, Köycülük Şubesi de açılarak faaliyet göstermeye başlamıştır. Buna karşılık 1935 yılı içerisinde Dil, Edebiyat ve Tarih Şubesi ile Müze ve Sergi Şubesi faaliyete geçirilememiştir (BCA, 490-1-0-0/982-808-1,159). Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği tarafından yayınlanan “Halkevleri 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasesi” adlı eserde, Gerede Halkevinin kısa süre içerisinde göstermiş olduğu faaliyet temposuna özellikle dikkat çekilmiştir. Eserde, henüz yeni açılmış bir kurum olmasına rağmen Gerede Halkevinin farklı şubeler aracılığıyla yürüttüğü kültürel, sosyal ve eğitsel çalışmaların dikkat çekici bir gelişim gösterdiği belirtilmiştir. Bu durum, eserde “*Gerede Halkevinin yeni açılmış olmasına rağmen gösterdiği çalışma hızı bizi sevindirecek mahiyettedir*” sözleriyle ifade edilmiştir (Halkevleri 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasesi, 1936, s. 65).

4.2.1. Sosyal Yardım Şubesi

İçtimai Yardım Şubesi, halkevlerinin faaliyet gösterdiği bölgelerde yardıma muhtaç durumda bulunan kadınlar, çocuklar, yaşlılar, hastalar ve engelli bireyler gibi toplum kesimlerine destek olmayı amaçlamıştır. Bu şube aracılığıyla toplum içerisindeki dayanışma, yardımseverlik ve sosyal sorumluluk duygularının güçlendirilmesi hedeflenmiştir (Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, 1940, s. 19).

Gerede Halkevi Sosyal Yardım Şubesi, ilk açıldığı dönemde Başkan Memduh Türkan ile birlikte Hamdi Güler, Salih Salimoğlu ve Hüseyin Manifaturacı'dan oluşan bir yönetim kadrosuyla faaliyet göstermiştir. Şubenin üye sayısının ise ilk dönemde 64 kişiye ulaştığı görülmektedir (BCA, 490-1-0-0/971-756-1,31). Yıl sonunda İçtimai Yardım Şubesi'nin yönetim kadrosunda bazı değişiklikler meydana gelmiştir. Bu dönemde şube başkanlığı görevini öğretmen Mustafa Tolon yürütürken, yönetimde Mal Müdürü Mustafa Altındağ, PTT Müdürü Hamdi Güler, Şekerci Salih Şeker ve manifaturacı Hüseyin Bey yer almıştır. Yine yıl sonunda İçtimai Yardım Şubesi'nin üye sayısında da artış meydana gelmiştir. Şube; 2 öğretmen, 40 tüccar, 14 işçi ve 12 çiftçiden oluşan bir yapıya sahip olmuş, bunların 13'ünü kadınlar, 56'sını ise erkekler oluşturmuştur. Böylece şubenin toplam üye sayısı 69'a ulaşmıştır (BCA, 490-1-0-0/982-808-1,159).

Gerede Halkevi Sosyal Yardım Şubesi, 1935 yılı içerisinde ihtiyaç sahibi vatandaşlara yönelik çeşitli yardım faaliyetleri yürütmüştür. Bu kapsamda 24 Temmuz 1935 tarihinde Gerede'de fakir çocuklardan 18'inin sünnet ettirilmesine destek sağlanmıştır. Bunun yanında tahsiline devam eden ihtiyaç sahibi çocukların iaa ve ibate giderleri için şube bütçesinden 45 lira yardım yapılmıştır. Sosyal Yardım Şubesi'nin faaliyetleri yalnızca Gerede merkezle sınırlı kalmamış, kırsal bölgelerde de yardım çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Nitekim 8 Ekim 1935 tarihinde Halkevinin Mengen bölgesine yaptığı bir gezi sırasında fakir ve hasta vatandaşlara beş lira değerinde müstahzar ilaç dağıtılmıştır. Ayrıca köylülerin sorunlarıyla yakından ilgilenilmiş ve bu faaliyetlerin köylüler tarafından memnuniyetle karşılanmıştır (BCA, 490-1-0-0/982-808-1,156). Yine aynı yıl 45 çocuğun bir aylık yiyecek ve içecek ihtiyaçlarını karşılamıştır (Halkevleri 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası, 1936, s. 64).

Şube tarafından eğitim alanında da çeşitli destekler sağlanmıştır. Bu doğrultuda Misakımillî ve Ziya Gökalp İlkokulu'nda öğrenim gören ihtiyaç sahibi çocuklara defter, kalem ve kitap yardımı yapılmasına karar verilmiştir. Bunun yanında 40 çocuğa kış aylarında bir ay süreyle sıcak yemek verilmesi, Gerede Halkevi yönetiminin 28 Kasım 1935 tarihli ve 30 sayılı toplantısında oy birliğiyle kabul edilmiştir (BCA, 490-1-0-0/982-808-1,156). Gerede Halkevi Sosyal Yardım Şubesi'nin yürüttüğü faaliyetler, Halkevlerinin yalnızca kültürel değil aynı zamanda sosyal dayanışmayı güçlendiren kurumlar olarak da faaliyet gösterdiğini ortaya koymuştur. Özellikle ihtiyaç sahibi çocuklara ve kırsal kesimde yaşayan vatandaşlara yönelik gerçekleştirilen yardımlar, Halkevinin toplumla doğrudan temas kurarak sosyal bütünleşmeyi artırmaya çalıştığını göstermiştir.

4.2.2. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi

Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi, halkın eğitim seviyesini yükseltmek ve çeşitli alanlarda beceri kazandırmak amacıyla faaliyet göstermiştir. Bu kapsamda okuma-yazma öğretiminin yanı sıra dikiş-nakış, muhasebe, çiçekçilik, bağcılık, arıcılık ve yabancı dil gibi alanlarda kurslar açılması planlanmıştır. Böylece şubenin, bireylerin günlük yaşamda ihtiyaç duyabilecekleri bilgi ve yetenekleri geliştirmeyi hedeflediği anlaşılmaktadır (Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, 1940, s. 22).

Gerede Halkevi Halk Dershaneleri Şubesi, ilk açıldığı dönemde Başkan Mustafa Tolon ile birlikte Hayati Öncü ve İsmail Hakkı Durak'tan oluşmuştur. Şubenin ilk dönem üye sayısının ise 24 olduğu görülmektedir (BCA, 490-1-0-0/971-756-1,31). Yıl sonunda şubenin yönetim kadrosunda değişiklik meydana gelmiş ve Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi; öğretmen Hakkı Durak, öğretmen Osman Yücel ve öğretmen Hayati Öncü'den oluşmuştur. Ayrıca şubenin üye

sayısı da artış göstermiş; 20 öğretmen, 4 tüccar ve 2 çiftçi olmak üzere toplam 26 üyeye ulaşmıştır (BCA, 490-1-0-0/982-808-1,159).

Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi tarafından 1935 yılında üç ay süren bir Öz Türkçe kursu düzenlenmiştir. Bu kurs aracılığıyla yurttaşlara Türkçenin zenginliği ve dilde sadeleşme anlayışı tanıtılmaya çalışılmıştır. Şubenin faaliyetleriyle özellikle halkın dil bilincinin geliştirilmesi ve günlük hayatta Türkçenin daha doğru kullanılmasının teşvik edilmesi amaçlanmıştır (Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası, 1936, s. 64). Şube tarafından ayrıca iki büyük yazı tahtası yaptırılarak şehrin yoğun kullanılan alanlarına asılmıştır. Bu tahtalarda her gün öz Türkçe karşılıkları içeren çeşitli yazılar halka sunulmuş, halkın bu çalışmalara yoğun ilgi göstermiştir. Vatandaşlar öz dili daha kısa sürede öğrenebilmek amacıyla şubenin yürüttüğü faaliyetlerden memnuniyet duymuşlardır. Bunun yanında Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi'nin kış döneminde gerçekleştirilecek faaliyetler için de hazırlıklara başlamıştır (BCA, 490-1-0-0/982-808-1,157).

4.2.4. Temsil Şubesi

Halkevleri Çalışma Talimatnamesi'nde Temsil Şubesi'nin görev ve amaçları ayrıntılı şekilde açıklanmıştır. Buna göre Temsil Şubesi, yalnızca tiyatro ve sahne faaliyetleri düzenleyen bir birim olarak değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel gelişime katkı sağlayan bir yapı olarak değerlendirilmiştir. Şubenin; halkevlerine canlılık kazandırmak, şehir ve kasabalarda tiyatro ihtiyacını karşılamak, gençlerin düzgün ve etkili konuşma becerilerini geliştirmek ile sanat faaliyetlerine ilgiyi artırmak gibi amaçlar taşıdığı anlaşılmaktadır. Ayrıca tiyatro yeteneğine sahip bireylerin kendilerini gösterebilecekleri ortamlar oluşturulmasına ve toplum yararına fikirlerin sahne yoluyla halka aktarılmasına önem verilmiştir (Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, 1940, s. 13).

Gerede Halkevi Temsil Şubesi, ilk açıldığı dönemde Ziya Gökalp Mektebi Başöğretmeni Şadi Varlık başkanlığında Hilmi Dayıoğlu ve Ahmet Sami'den oluşan bir yönetim kadrosuna sahiptir. Şubenin ilk dönem üye sayısı ise 33'tür (BCA, 490-1-0-0/971-756-1,31). Yıl sonunda Temsil Şubesi; 8 öğretmen, 15 tüccar, 8 işçi ve 3 çiftçiden oluşan bir yapıya ulaşmıştır. Şubede 2 kadın ve 32 erkek üye bulunurken, toplam üye sayısı ise 34 olmuştur (BCA, 490-1-0-0/982-808-1,159).

1935 yılında Temsil Şubesi, kısa süre içerisinde yürüttüğü faaliyetlerle dikkat çekici bir çalışma temposu ortaya koymuştur. Şubenin faaliyetleri ağırlıklı olarak konferanslar düzenlemek ve çeşitli piyesleri sahnelemek üzerine şekillenmiştir. Halkevlerinde konferans faaliyetleri Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi'nin görev alanı içerisinde yer almasına rağmen, 1935 yılında Gerede Halkevi bünyesinde bu şubenin henüz teşkil edilmemiş olması sebebiyle konferans organizasyonları Temsil Şubesi tarafından yürütülmüştür (Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası, 1936, s. 64).

Gerede Halkevi Temsil Şubesi, 20 Ağustos 1935 tarihli ve 4 sayılı kararı doğrultusunda Halkevi salonunda yazlık seri konferanslar düzenlenmesini kararlaştırmıştır. Bu kapsamda gerçekleştirilen ilk konferans, 23 Ağustos 1935 tarihinde hukuk talebesi Kemal Bulut tarafından verilmiştir. "Türk Tarihinin Hususiyeti" başlıklı konferansa 20 kadın ve 140 erkek olmak üzere toplam 160 kişinin katıldığı anlaşılmaktadır. İkinci konferans ise 29 Ağustos 1935 tarihinde tıbbiye talebesi Bay Sadi tarafından "Sihhatimizi Koruyalım" konusu üzerine gerçekleştirilmiştir. Söz konusu konferansa 16 kadın ve 130 erkek dinleyici iştirak etmiştir. Düzenlenen bu

konferanslar, Halkevinin toplumu tarih, sağlık ve kültür alanlarında bilinçlendirmeye yönelik faaliyetleri arasında önemli bir yer tutmuştur (BCA, 490-1-0-0/982-808-1,155).

Gerede Halkevi Temsil Şubesi tarafından düzenlenen yazlık seri konferanslar ilerleyen süreçte de devam etmiştir. Bu kapsamda üçüncü konferans, 3 Eylül 1935 tarihinde hukuk talebesi Mehmet Turan tarafından “Devrim Geçiren Topluluklarda Ferdlere Düşen Ödevler” başlığı altında verilmiş ve konferansa 15 kadın ile 140 erkek olmak üzere toplam 155 kişi katılmıştır. Dördüncü konferans ise 3 Teşrinievvel 1935 tarihinde Ziya Gökalp İlkokulu başöğretmeni Şadi Varlık tarafından “Gösteriye Rağbet” konusunda gerçekleştirilmiş, toplantıya 16 kadın ve 156 erkek olmak üzere toplam 172 dinleyici iştirak etmiştir (BCA, 490-1-0-0/982-808-1,155).

Temsil Şubesi yalnızca konferans faaliyetleriyle sınırlı kalmamış, aynı zamanda tiyatro faaliyetlerine de ağırlık vermiştir. 8 Ekim 1935 tarihinde Halkevi üyelerinden oluşan 24 kişilik bir heyet tarafından Mengen bölgesine düzenlenen gezide “İstiklal” ve “Yarım Osman” adlı piyesler sahnelenmiş, gösterileri 76 kadın ve 160 erkek olmak üzere toplam 236 kişi izlemiştir. Bunun yanında 30 Ekim 1935 akşamı Cumhuriyet Bayramı kutlamalarının ikinci gecesinde Halkevi üyeleri tarafından “Hisse-i Şayiye” ve “İkizler” piyesleri oynanmış, söz konusu gösterilere 120 kadın ve 140 erkek olmak üzere toplam 260 kişi katılmıştır. Raporunda, bu temsillerin önemli ölçüde başarı kazandığı özellikle vurgulanmıştır (BCA, 490-1-0-0/982-808-1,155).

Temsil faaliyetleri yalnızca Gerede merkezinde değil, kırsal bölgelerde de sürdürülmüştür. Nitekim 23 İkinci Teşrin 1935 tarihinde Halkevi şubelerinden seçilen 24 kişilik bir kurul tarafından Dörtdivan bölgesindeki Kadılar Köyü'ne bir gezi düzenlenmiş ve burada “İstiklal” ile “Has Bahçe” piyesleri sahnelenmiştir. Bu gösteriyi 20 kadın ve 160 erkek olmak üzere toplam 180 kişinin izlediği belirtilmiştir. Böylece Halkevinin kültürel faaliyetlerini köylere taşımaya çalıştığı anlaşılmaktadır (BCA, 490-1-0-0/982-808-1,155).

Bunun yanı sıra Temsil Şubesi tarafından kışlık seri konferanslara da başlanmıştır. İlk konferans, Halkevi Köycüler Komitesi Başkanı Latif Yeprem tarafından “Çanakkale'de Türk Kahramanlığı” konusu üzerine verilmiş ve toplantıya 21 kadın ile 160 erkek olmak üzere toplam 181 kişi katılmıştır. İkinci konferans ise 14 Aralık 1935 tarihinde Gerede Orman Fen İşyari Hüsnü Alpbek tarafından “Türkiye Cumhuriyeti Orman Kurumu ve Kuvveti” başlığı altında gerçekleştirilmiş, konferansı 14 kadın ve 170 erkek olmak üzere toplam 184 kişi takip etmiştir. Ayrıca komite üyeleri tarafından yılbaşı gecesini için yeni bir temsil hazırlanmasına karar verilmiş ve hazırlıklara başlanmıştır (BCA, 490-1-0-0/982-808-1,155).

Raporlarda ve arşiv belgelerinde Temsil Şubesi'nin konferans ve gösteri faaliyetlerinin Halkevi yönetimi tarafından memnuniyetle karşılandığı ifade edilmiştir. Öğretmenler, memurlar ve halkın birlikte yer aldığı bu faaliyetlerin, Gerede'de kültürel hayatın canlandırılmasına katkı sağladığı anlaşılmaktadır (Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası, 1936, s. 64).

4.2.5. Ar Şubesi

Ar Şubesi, müzik, resim, heykel, mimari ve süsleme sanatları gibi farklı alanlarda faaliyet gösteren profesyonel ve amatör sanatçıları bir araya getirerek özellikle genç yeteneklerin gelişimini desteklemeyi amaçlamıştır. Şube, Halkevlerinde sahnelenen tiyatro oyunlarının müziklerini hazırlamış, halka açık müzik geceleri düzenleyerek sanatı toplumla buluşturmuştur. Ayrıca millî kültür içerisinde yer alan halk türkülerini Batı müziği teknikleriyle düzenleyerek

halkı çok sesli müzikle tanıştırmayı ve bu müzik anlayışını yaygınlaştırmayı hedeflemiştir (Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, 1940, s. 9).

Gerede Halkevi Ar Şubesi, ilk açıldığı dönemde Başkan Emin Serter ile birlikte Abdurrahman Evren ve Mehmet Arpacıoğlu'ndan oluşan bir yönetim kadrosuna sahipti. Şubenin ilk dönem üye sayısı ise 32'dir (BCA, 490-1-0-0/971-756-1,31). Yıl sonunda Ar Şubesi; 2 öğretmen, 3 tüccar, 30 işçi, 5 çiftçi ve güzel sanatlar alanında faaliyet gösteren 1 kişiden meydana gelmiştir. Şubenin toplam üye sayısı da 41 erkek üyeye ulaşmıştır (BCA, 490-1-0-0/982-808-1,159).

Gerede Halkevi Ar Şubesi'nin musiki kolu, Halkevinin kültürel faaliyetleri içerisinde önemli bir yer tutmuştur. Şube tarafından çevrede musiki alanında etkin bir faaliyet yürütülebilmesi amacıyla öğretici ihtiyacı duyulmuş ve bu doğrultuda gazetelere ilan verilmiştir. Yapılan girişimler sonucunda Arif Atakan isimli bir kişi bando öğretmeni olarak görevlendirilmiş, ancak yalnızca bando çalışmalarıyla sınırlı kalınmasının yeterli görülmemesi üzerine orkestraya yönelik faaliyetler için başka bir eğitici daha temin edilmiştir. Bu süreçte her akşam sayıları on ikiyi bulan gençlerle bando ve orkestra çalışmaları yürütülmüş, elde edilen birikim Halkevinin gösteri kolunun faaliyetlerinde de kullanılmıştır. Ayrıca halkı modern musikiye alıştırmak amacıyla zaman zaman konserler düzenlenmiş, yılbaşı gecesi için de özel bir konser hazırlığı yapılmıştır. Bunun yanında Halkevinin Gerede köylerine gerçekleştirdiği iki ayrı köy gezisine komite bandosunun da iştirak ettiği anlaşılmaktadır (BCA, 490-1-0-0/982-808-1,154).

4.2.6. Kitap Sarayı ve Yayın Şubesi

Halkevlerinde kütüphane ve okuma odaları, halkın bilgi ve kültür seviyesini yükseltmenin temel araçlarından biri olarak görülmüştür. Bu nedenle her halkevi bünyesinde bir kütüphane ve okuma odası kurulmasına önem verilmiştir. Halkevleri yalnızca kendi binalarında değil, farklı mekânlarda da okuma faaliyetleri düzenlemiş, ayrıca şehir ve kasabalardaki mevcut kütüphanelerle iş birliği yaparak halk arasında okuma alışkanlığını yaygınlaştırmayı amaçlamıştır (Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, 1940, s. 24).

Gerede Halkevi'nde Kitap Sarayı ve Yayın Şubesi ilk açılış döneminde faaliyete geçirilmemiş, ancak sonraki süreçte şubenin kuruluşu tamamlanmıştır. 1935 yılı sonunda şubede 1 öğretmen, 1 tüccar ve 2 işçi görev almakta olup toplam 13 erkek üyenin faaliyet gösterdiği görülmektedir. Aynı dönemde Kitap Sarayı ve Yayın Şubesi'nin yönetim kadrosunda, şube başkanlığını yürüten Cumhuriyet Halk Partisi İlçe Başkanı Yusuf Turan'ın yanı sıra Gerede Belediye Başkanı İhsan Yalçın ile Son Posta Gerede temsilcisi S. Tunçel yer almıştır (BCA, 490-1-0-0/982-808-1,159).

Gerede Halkevi Kitap Sarayı ve Yayın Şubesi, kütüphanesinde bulunan kitap ve dergilerden yurttaşların faydalanmasını sağlamaya çalışmıştır. İlk altı aylık süreçte kütüphaneden yararlanarak kitap okuyan kişi sayısınının 280'e ulaştığı görülmektedir. Şube ayrıca halk arasında okuma alışkanlığını yaygınlaştırmaya önem vermiş, abone olduğu Anadolu Ajansı haberlerini günlük olarak yurttaşlara ulaştırmıştır (Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası, 1936, s. 65).

Gerede Halkevi Kitap Sarayı ve Yayın Şubesi, 1935 yılı boyunca halkın okuma alışkanlığını geliştirmeye ve öz Türkçe kullanımını yaygınlaştırmaya yönelik faaliyetler yürütmüştür. Bu kapsamda 10 Temmuz 1935 tarihinden itibaren her gün öz Türkçe karşılıkları içeren listeler hazırlanarak şehrin genel oturma alanlarına dağıtılmıştır. Bunun yanında mektepli

gençler ve halk, şubeye kayıtlı 26 çeşit dergi ile 228 kitaptan düzenli olarak faydalanmışlardır. Halkevi salonunda gece gündüz devam eden okuma faaliyetlerinin özellikle yaz tatili sürecinde öğrenciler arasında yoğun ilgi gördüğü belirtilmiştir. Kış mevsiminin yaklaşmasıyla birlikte halkın kitap okumaya olan ilgisinin daha da arttığı kaydedilmiştir (BCA, 490-1-0-0/982-808-1,157). Bunun yanında ulusal bayram günlerinde Cumhuriyet ve inkılaplarla ilgili bilgilendirici afişler hazırlanarak şehrin çeşitli yerlerine öz Türkçe ile asılmış, böylece şehrin adeta “seyyar bir mektep” hâline getirilmeye çalışıldığı ifade edilmiştir. Son olarak şubenin, 7 Aralık 1935 tarihli ve 5/544 sayılı genelge doğrultusunda gerekli girişimlerde bulunduğu belirtilmiştir (BCA, 490-1-0-0/982-808-1,157).

4.2.7. Köycülük Şubesi

Köycülük Şubesi, köylerin sosyal, sağlık ve kültürel açıdan gelişimine katkı sağlamayı ve köylü ile şehirli halk arasındaki ilişkileri güçlendirmeyi amaçlamıştır. Bu doğrultuda köylülerin Halkevi'nde düzenlenen müsamere ve etkinliklere katılması teşvik edilmiş, Halkevi üyeleri de çeşitli zamanlarda köy ziyaretleri gerçekleştirmiştir. Şube ayrıca Dershaneler ve Kurslar Şubesi ile iş birliği yaparak köylerde okuma yazma faaliyetlerine önem vermiş, köylülerin günlük ihtiyaçlarına yardımcı olmaya çalışmıştır. Bunun yanında hasta köylülerin tedavisi ve çeşitli sosyal yardım faaliyetleri de şubenin görevleri arasında yer almıştır (Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, 1940, s. 27-28).

Gerede Halkevi'nde Köycülük Şubesi ilk açılış döneminde faaliyete geçirilmemiş, ancak sonraki süreçte şubenin kuruluşu tamamlanmıştır. Şube; 12 tüccar, 6 işçi ve 10 çiftçiden oluşan toplam 28 erkek üyeye sahipti. Köycülük Şubesi'nin başkanlığını Latif Yeprem yürütürken, yönetim kadrosunda Mehmet Demir ile hâkim Saim Bisalman yer almıştır (BCA, 490-1-0-0/982-808-1,159).

Köycülük Şubesi, 1935 yılında köylü yurttaşların kültürel seviyelerini yükseltmek ve Halkevi faaliyetlerini kırsal kesime tanıtmak amacıyla çalışmalar yürütmüştür. Bu kapsamda ilk gezi 8 Ekim 1935 tarihinde 24 kişilik grup Mengen ve Dörtdivan nahiyelerindeki köylere ilk ziyaretlerini düzenlenmiştir (BCA, 490-1-0-0/982-808-1,157). Yapılan ziyaretlerde hasta yurttaşlar muayene edilmiş, hükûmet dairelerinde işi bulunan köylülere yardımcı olunmuş ve çeşitli sosyal destek faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. Şube, köylerle olan ilişkileri güçlendirmeye yönelik faaliyetlerini yıl boyunca sürdürmüştür. Bu kapsamda 29 Ekim 1935 tarihinde Gerede'ye yaklaşık sekiz kilometre uzaklıkta bulunan Koçumlar, Dikmen ve Güney köylerinden vatandaşlar davet edilmiş, Cumhuriyet'in on ikinci yıl dönümü ile köy meseleleri üzerine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Söz konusu etkinlik sonunda katılımcılar için bir çay şöleni düzenlenmiştir (BCA, 490-1-0-0/982-808-1,158). Törenler ile Halkevi'nde düzenlenen temsil ve etkinliklere köylü yurttaşların da katılması onların Cumhuriyet ideolojisi ve kültürel faaliyetlerle daha yakından temas kurmaları sağlanmıştır (Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülâsası, 1936, s. 65). Yine bu kapsamda, Gerede Halkevi Köycülük Şubesi bir köylü bayramı tertip etmiş ve etkinliğe Halkevinin çeşitli şubelerinden üyelerde katılmıştır (Cumhuriyet Gazetesi, 2 Aralık 1935, s. 3). Dörtdivan'ın Kadılar giden heyet, buradaki ilkokulun geniş salonunda çok sayıda köylünün iştirakiyle bir müsamere düzenlemiştir. Program sırasında gerçekleştirilen gösteriler ve konuşmalar büyük ilgi görmüş, etkinlik köylüler tarafından uzun süre alkışlanmıştır. Köylülerle Halkevi arasında kültürel bağ kurmayı amaçlayan bu faaliyetlerin elde ettiği başarı üzerine benzer etkinliklerin diğer köylerde de sıklıkla tekrarlanmasına karar verilmiştir (BCA, 490-1-0-0/982-808-1,158).

23 Kasım 1935 tarihinde 24 kişilik bir kurul tarafından Dörtdivan bölgesine bir gezi düzenlenmiştir. Bu kapsamda Kadılar Köyü'nde bulunan ilkokulun geniş salonunda çok sayıda köylünün iştirakiyle bir müsamere gerçekleştirilmiş, program sırasında sahnelenen gösteriler ve yapılan konuşmalar büyük ilgi görmüştür. Etkinlikler sırasında halkın çeşitli ihtiyaçları ve önemli meseleleri üzerine incelemelerde bulunulmuş, ilerleyen süreçte takip edilmesi gereken işler hakkında görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca Gerede Halkevi tarafından düzenlenen gösteri ve konferanslara köylülerin katılımını artırmak amacıyla çevre köylerin ihtiyar heyetleri de davet edilmiştir. Köylülerle Halkevi arasında kültürel ve sosyal bağ kurmayı amaçlayan bu faaliyetlerin hem halk hem de Halkevi yönetimi tarafından memnuniyetle karşılandığı belirtilmiş, elde edilen başarı üzerine benzer etkinliklerin diğer köylerde de sürdürülmesine karar verilmiştir (BCA, 490-1-0-0/982-808-1,158).

Sonuç

Gerede Halkevi, Cumhuriyet'in taşradaki kültürel ve toplumsal dönüşüm politikalarının önemli uygulama alanlarından biri olmuştur. 1935 yılında açılan Halkevi, kısa süre içerisinde yalnızca bir kültür kurumu olarak değil, aynı zamanda eğitim, spor, sosyal yardım ve köycülük faaliyetlerinin yürütüldüğü çok yönlü bir merkez hâline gelmiştir. Gerede'de halkevi açılması yönündeki taleplerin yerel teşkilatlar, gençler ve halk tarafından güçlü biçimde desteklenmesi, Cumhuriyet Dönemi'nde bu tür kurumlara duyulan ihtiyacı ve ilgiyi göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Açılış sürecinde gerçekleştirilen törenler, yapılan konuşmalar ve sahnelenen müsamere faaliyetleri, Cumhuriyet ideolojisinin halka benimsetilmesinde kültürel faaliyetlerin önemli bir araç olarak görüldüğünü ortaya koymuştur.

Gerede Halkevinin ilk yılında yürüttüğü faaliyetler incelendiğinde, kurumun kısa süre içerisinde oldukça geniş bir çalışma alanı oluşturduğu görülmektedir. Temsil Şubesi tarafından düzenlenen konferanslar ve tiyatro gösterileriyle halkın tarih, sağlık, inkılap ve vatandaşlık konularında bilinçlendirilmesi amaçlanmıştır. Ar Şubesi'nin yürüttüğü konser ve bando çalışmaları, halkı modern musiki ile tanıştırmayı hedeflerken, Kitap Sarayı ve Yayın Şubesi'nin faaliyetleri sayesinde okuma alışkanlığının yaygınlaştırılması ve öz Türkçe kullanımının teşvik edilmesi amaçlanmıştır. Özellikle Anadolu Ajansı haberlerinin halka ulaştırılması ve şehirde bilgilendirici afişlerin kullanılması, Halkevinin kültürel eğitimi gündelik hayatın bir parçası hâline getirmeye çalıştığını göstermektedir.

Spor ve Köycülük Şubelerinin faaliyetleri ise Gerede Halkevinin yalnızca şehir merkezine yönelik bir kurum olmadığını ortaya koymuştur. Spor Şubesi aracılığıyla futbol, güreş, avcılık ve çeşitli sportif faaliyetler desteklenmiş, gençlerin bedenî gelişimlerinin yanı sıra disiplin ve dayanışma duygularının güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Köycülük Şubesi ise köy gezileri, müsamere gösterileri, sağlık yardımları ve konferanslar aracılığıyla kırsal kesimle doğrudan temas kurmuştur. Özellikle Dörtdivan ve Mengen bölgelerine gerçekleştirilen ziyaretler, Halkevinin Cumhuriyet ideolojisini yalnızca şehir merkezlerinde değil köylerde de yaygınlaştırmaya çalıştığını göstermektedir. Böylece Gerede Halkevinin, şehir ile köy arasında kültürel ve toplumsal bağ kurmayı amaçlayan önemli bir işlev üstlendiği anlaşılmaktadır.

Sosyal Yardım Şubesi'nin ihtiyaç sahibi çocuklara ve yoksul vatandaşlara yönelik faaliyetleri, Halkevlerinin sosyal dayanışma anlayışını güçlendiren kurumlar olarak da faaliyet gösterdiğini ortaya koymuştur. Fakir çocuklara yapılan yardımlar, öğrencilere sağlanan eğitim desteği ve köylere ulaştırılan sağlık hizmetleri, Halkevinin toplumla doğrudan temas kurmaya önem verdiğini göstermektedir. Bütün bu faaliyetler birlikte değerlendirildiğinde, Gerede Halkevinin kuruluşunun ilk yılında Cumhuriyet'in kültürel, toplumsal ve ideolojik hedeflerini taşrada uygulayan etkili bir kurum hâline geldiği görülmektedir. Gerede örneği, Halkevlerinin erken Cumhuriyet Dönemi'nde yalnızca kültürel faaliyetler yürüten yapılar olmadığını, aynı zamanda toplumun farklı kesimlerini ortak bir modernleşme ve millî birlik anlayışı etrafında bir araya getirmeyi amaçlayan çok yönlü kurumlar olduğunu açık biçimde ortaya koymaktadır.

Beyanlar

Telif Hakkı Beyanı: CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Destekleyen Kuruluşlar: Çalışmada destekleyen kuruluşlar bulunmamaktadır.

Etik Onay ve Katılımcı Onayı: Çalışma etik onay ve katılımcı onayı gerektirmemektedir.

İntihal Beyanı: Bu makale intihal programıyla taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

YZ Araçlarının Kullanımı: Yazar, bu makalenin oluşturulmasında Yapay Zekâ (YZ) araçlarını kullanmadığını beyan etmektedir.

Kaynaklar

Arşiv

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA, 490-1-0-0/953-692-1, 20.03.1950

BCA, 490-1-0-0/971-756-1, 17.07.1941

BCA, 490-1-0-0/982-808-1, 30.10.1938

Sürelî Yayınlar

14 Halkevi açılacak. (1932,16 Şubat). Cumhuriyet Gazetesi.

Vilâyetimizin üç kazasında halkevi açılma emri geldi. (1935, 14 Şubat). Bolu Gazetesi.

Gerede'de Atatürk Günü. (1935, 5 Temmuz). Cumhuriyet Gazetesi.

Gerede Halk Evi'nin çalışmaları. (1935, 2 Aralık). Cumhuriyet Gazetesi.

Kazalarımızda Halkevleri. (1935, 28 Şubat). Bolu Gazetesi.

Resmî Yayınlar

Cumhuriyet Halk Partisi Halkevleri Talimatnamesi. (1932). Hâkimiyet-i Millîye.

Cumhuriyet Halk Partisi Halkodaları Talimatnamesi. (1939). Ulus.

Cumhuriyet Halk Partisi Halkevleri 1940. (1940). Ulus.

Cumhuriyet Halk Partisi, 25. Yıl (1923-1948). (1948). Ulus.

Halkevleri. (1963). CHP İstanbul İl Gençlik Kolu Yayını.

Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülâsası. (1936). Ulus.

Kitap ve Makaleler

- Arıkan, Z. (2008). Halkevlerinin kuruluşu ve tarihsel işlevi. *OTAM (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi)*, 6(23), 261-281. https://doi.org/10.1501/Tite_0000000129.
- Benli, H. T. (2001). Ankara Halkevi açılışı ve ilk yılı. *Mülkiye Dergisi*, 25(227), s. 223-230. <https://izlik.org/JA34GK47AG>
- Çeçen, A. (1990). *Atatürk'ün kültür kurumu halkevleri*. Gündoğan.
- Gündüz, A. (1932). *Beyaz Kahraman*. Aka Gündüz.
- Gürtunca, M. F. (1936). *Zafer yıldızları*. Ülkü Kitap.
- Özçelik, F. (2018). *Sosyal ve kültürel hayatta Bolu Halkevi (1932-1951)*. İdeal Kültür.
- Özsarı, M. (2009). *Ege bölgesi halkevleri, edebî ve kültürel çalışmalar*. Asi Kitap.
- Toksoy, N. (2007). Türk inkılâbında millî kültürün yeri ve halkevi çalışmaları. *Turkish Studies*, 2(1), 124-161. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.38>.
- Tunç, B. (2018). Iğdır halkevi ve faaliyetleri. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 5(16), 36-51. <https://izlik.org/JA43BD29CX>.
- Varnalı, Ö. Ş. (2008). *Türkiye'de 1932-1950 sürecinde halkevleri temsil şubelerinin yurttaş eğitimine katkıları*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Yeşilçimen, E. (2025). *Mehmet Faruk Gürtunca'nın hayatı, sanatı ve tiyatro eserleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Yeşilkaya, N. (1999). *Halkevleri: ideoloji ve mimarlık*. İletişim.
- Zeyrek, Ş. (2006). *Türkiye'de halkevleri ve halk odaları*. Anı.

